

פרוטוקול מס' 41/ג

מישיבת ועדת הכספים
התקיימה ביום ד', י"ד באדר א', תשי"ד - 17.2.54 בשעה 8.45

נוכחים : היו"ר י. גורי
ח. אריאב
י. בדה
ש. בז'רנו
א.מ. גניחובסקי
ש. דיין
א. הרצפלד
ח. למדן
י. פורדר
א. ציזלינג
מ. קלמר

מוזמנים: שר האוצר ל. אשכול

פ. ספיר - מנהל משרד האוצר
מר בזק - מזכיר הוועדה

סדר-היום: שאלות חברי הוועדה ותשובות ב"כ משרד האוצר.



היו"ר י. גורי:

אני פותח את הישיבה.

פ. ספיר:

רצוני להשיב על השאלות שהוצגו על-ידי חברי הוועדה בישיבה ביום 3.2.53.

לשאלותיו של חבר-הכנסת בדר:

1. התקציב יחולק בין חברי-הכנסת מחרתיים.

2. הממשלה לא התערבה ולא עשתה דבר בקשר להפקעת "שפרמקים" של תושבי ישראל. הממשלה עשתה דבר אחר: היות והשער ל"שפרמקים" היה יותר נמוך מאשר השער למרק חפשי, הגיעה משלחת השילומים להסכם - שהוא אמנם טרם חתום - שדין "שפרמקים" יהיה כדין מרקים חפשיים.

3. זה בעשרים חדש שלא הוצא שום נייר,

פרט לשטרי אוצר שממפרם ומכומם ידוע.

פ. ספיר:

4. לא הוצאו כל כתבי התחייבות של האוצר בקשר עם מימון תקציב הפיתוח. הוצאו "מכתבי נאמן" (כך הם נקראו) בקשר לחוזים שנערכו בין קבלנים לבין משרד העבודה או משרד החקלאות, בהם נאמר כי במידה ויגיע כסף לקבלן מסויים - תשלום לו התמורה בתאריך ידוע. בסוף פברואר הוצאו מכתבים כאלה על סכום של 25 מיליון ל"י. היות והיה חשש שמכתבים אלה עלולים להיחפז לנייר, הקטנו זאת עד 14 מיליון ל"י בסוף ינואר. בסוף פברואר יגיע הסכום ל- 7 - 6 מיליון ל"י. כדי שלא יהיה מקום לפתחון פה, בכוונתנו לחסלם ולהוציאם מידי הקבלנים. אין לזה כל קשר עם מחלקת ההוצאה.

5. הנפט הרוסי - כאשר הוחל בייצוא פרי הדר לרוסיה תמורת סחורה מהמקום, שיגרנו שליח מיוחד לרוסיה, והוסכם על קניית 100,000 טון מזוט וניתנה אופציה על קניית 100,000 טון נוספים. עתה שיגרנו את מר קוזלוב - ואני יודע שיש לו יחס חיובי לעניין - אולם בוצר קושי. הרוסים יודעים בדיוק את המחיר שאנו משלמים לאנגלים, והם העלו את המחיר לגבי נפט גלמי, וגם דורשים עבור דולרים חפשיים.

לשאלותיו של חבר-הכנסת פורדח:

הקפאת האשראי - אנו מנסים להילחם באינפלציה, שסימני ההיכר שלה הם: הגדלת מחזור הכספים, הגדלת הפקדונות והגדלת ההלוואות. אתן כמה מספרים: במשך השנה האחרונה עלה אינדקס יוקר-החיים ב- 20%, והאשראי - ב- 29% - 28%; מקביל לזאת גדלו הפקדונות ב- 50 - 48 מיליון ל"י. הגדלת האשראי על-ידי הבנקים תביא שוב לתהליך של אינפלציה.

דיברנו עם הבנקים על סלקטיביות של הקרדיט. הם הוכיחו שזה בלתי אפשרי, אם כי בא בנדון שינוי. אחוז האשראי לחקלאות, לגבי כלל האשראי, גדל. אוכל להביא לישיבה הבאה מספרים בנדון.

בהסכמת ועדת הבנקים הוחלט לנסות להקפיא את האשראי לסוף נובמבר או דצמבר, לפי בחירת הבנקים, מתוך מטרה כי בתוף הקרדיט תימשך הסלקטיביות לטובת החקלאות והתעשייה.

עניני קרן ההשקעה היו בידי שני משרדים: משרד החקלאות ומשרד המסחר והתעשייה. בדעתנו להעביר זאת לאוצר. קודם ניתנה הטובסידיה על-ידי השער הנמוך, עתה יצטרכו להחליט על הטכניקה של הענקת הטובסידיה.

כיום מקבלים טובסידיות: מזון - שמונא בסכום של 50 מיליון דולר; דלק - 36 מיליון; יצור חקלאי - 12 מיליון, ורפואות (אותו חלק שניתן בלירה-דולר) - 4 - 3 מיליון. הסכום שיוקצב לטובסידיות יגיע ל- 80 מיליון לירות.

לשאלתו של חבר-הכנסת קלמר:

טרם הוחלט דבר בנדון מפעל הקישון; מתנהל על-כך משא ומתן.

בענין דרישות עובדי חברת החשמל יכול להשיב שר הפיתוח, אבל רצוני לומר כמה מלים. עובדי חברת החשמל דרשו כי תינתן להם פנסיה תקציבית, ולא מצטברת, בטענה שהדבר הובטח לעובדי המדינה. יחד עם זאת הם הציגו כמה דרישות מופרזות: מתן פנסיה מינימלית לעובדים שהגיעו לגיל 40 ועובדים כבר 10 שנים בחברה; מתן אפשרות למספר עובדים שהגיעו לגיל 55 לצאת לפנסיה. הנהלת החברה והעובדים הגיעו לידי הסכם, בתיאורכו של הוועד הפועל של ההסתדרות, לאחר שהובטחה להם פנסיה תקציבית. אנו קנינו את החברה על הזכויות והחובות שלה, כולל זכויות העובדים. ברור שזה אצא בלקח אצא בחשבון כאשר העריכו את גובה המניות.

פ. ספיר:

לשאלתו של חבר-הכנסת דיין:

כבר אמרתי, בתשובה לשאלה קודמת, כי אחוז האשראי לחקלאות גדל השנה, בהשוואה להיקף הכללי של האשראי.

י. פורר: אני מבין שהדיספוזיציות מבוטסות על כך שלוקחים בחשבון תוספת של 20 נקודות למדד יוקר-החיים ו-80 מיליון לירות לטובסידיות. רצוני לשאול בכמה נקודות יעלה אינדקס יוקר החיים, אם ינעשה חישוב של שער ממוצע של 1.300 ל"י הדולר?

א.מ. גביחובסקי: רצוני לשאול ביחס ליחסים הכספיים עם הסוכנות, ואזכיר את הערבות של 12 מיליון ל"י.

ש. דיין: התשובה בנדון האשראי להתיישבות אינה שלמה. הדבר מדאיג באופן מיוחד בקשר להתיישבות החדשה. התיישבות זו זקוקה, לפי הצרכים שלה, ל-10 מיליון ל"י כדי שתוכל לייצר עד התקבל היבול הראשון, והיא לא הגיעה אפילו ל-80% מסכום זה. שמא יש להבדיל בין האשראי להתיישבות הוותיקה והחדשה, ולתאוג למתן עדיפות לאחרונה, כי זה קובע את גורלה?

א. הרצפלד: לפני כחדשיים נתקבלה החלטה בכנסת להעביר את ענין המצב במעברות לדין ונועדה משותפת של כספים ועבודה. ועדה זו לא הופעלה. אני מציע כי יוקר ועדת הכספים יקח על עצמה את היזמה בנדון ויפעיל את הוועדה בהקדם, לקראת הדיון בתקציב.

היו"ר י. גורי: הכנסת החליטה על ועדה משותפת, שהיו"ר שלה הוא מתוך ועדת העבודה. על אף העובדה שהזכרתי כי יש להקים את הוועדה, היא לא הורכבה, ואני מוכן לעשות זאת בשניה.

מ. קלמר: האם כבוד השר חושב שהעלאת תעריף המכס והבלו על חמרי בנין צריכה לחול גם לגבי שיכוני עולים? (שר האוצר ל. אשכול: כן) התייקרות זו תגרור אחריה תוספת של 200 ל"י ליחידה והיא מסכנת את המשך הבניה. האם לא נכון להשוות בנדון את שיכון העולים עם השיכון העממי?

שר האוצר ל. אשכול: חבר-הכנסת בדר הציג שאלה בענין הפקעת אולם "מוגרבי". שר האוצר השתמש בזכותו במקרה זה, לאחר טכסוך ממושך מאד בין מפעל תרבותי ציבורי חשוב לבין בעל קולנוע על חלק מהבנין, על שימוש באולם, לאחר שנעשו בעבר נסיונות ומאמצים רבים על-ידי מי שעכשיו שר הפנים, בגושפנקא של ראש עיריית הל-אביב, לתווך ולהשפיע של שני הצדדים. אנו נמצאנו תחת לחץ ותביעה לאחוז באמצעים, ולאחר שהתייעצתי עם שר הפנים חשבתי לנכון - במקרה יוצא מן הכלל זה, לפיו התהווה מצב שבעל הבנין עשה הכל כדי להצד צעדיו ולדחוק את רגליו של מפעל תרבותי חשוב שתורם רבות לחייו התרבותיים-רוחניים של הציבור - לאחוז באמצעי זה. נראה לי שכתוצאה מכך הענין הולך לקראת הסדר, בהתערבות אנשים של שני הצדדים.

כאשר הענין יסתדר, חושבני שהציבור בחלקיו הגדולים ביותר יהיה סבור, שיותר היה, במקרה יוצא מן הכלל זה, להתערב ולנסות להשתמש בלחץ זה.

שר האוצר ל. אשכול:

אני עובר לענין השני, שהוא כבר ורציני - ולא רק חבר-הכנסת בז'רנו שאל שאלה זו, אלא גם חברי אחרים - ויתכן שרצוי להעמידו על סדר-היום, ואני מתכוון לשאלת ההצמדה. חושבני כי חובתי לעודד את הדאגה הזו ולחפש לה פתרון, את הדאגה למצב שהמדינה מלווה אמצעים, טסקיעה בהלוואות סכומים עצומים - והיא צריכה להיות מעונינת לחפש דרכים להשיג אמצעים כדי להשקיעם במשק הקיים - בלי לקבל בבוא מועד הפרעון תמורה מתאימה. זו פרובלימה לא קלה, ואני יודע כי בזמנו גם שר האוצר המנוח עודד את הבעיה, והיה דיון על כך בוועדת הכספים.

בינתיים רכשנו נסיון, והנסיון קשה ומר. אפשר אמנם לטעון: לא בכל יום משתנה השער ט-360 פרוטה הדולר ל-1.800 ל"י, ודבר כזה גם לא צריך לקרות. חובתה של המדינה לעמוד על המשטר ולעשות הכל כדי לעודד אטון. אבל איננו יכולים להיות בטוחים מפני תמורות. אנו יכולים לעמוד בפני קבוצ גלויות מחודש, בפני מלחמה, בפני מצב לגמרי אחר - ואז המדינה עלולה שוב פעם לשבור את מפרקתה. ברור על כן שחובת האוצר לחשוב על כך. אני יודע שהוועדה סיכמה בזמנו כי היא אצאצא תחזור לדון בענין, אני רק כיוונתי לדעת גדולים ואמרת שהענין טעון דיון.

נסיתי בעצמי להעלות מחשבה, וקיבלתי בנדון גם חוות דעת מלשכת הייעוץ שלנו, אשר מציעה להצמיד את ההלוואות למשהו מסוים. אני הצעתי - לא קבעתי מסמרות בנדון - שאם נותנים הלוואה לזמן ארוך, צריך להבטיח כי בבוא מועד הפרעון נקבל אקוויוולנט מתאים; לממשלה תהיה הזכות לבקש חלק מהמפעל, מניות וכדומה. אני מבקש את ועדת הכספים למלא את הבטחתה ולחזור לדון בדבר. יכול להיות שאפשר למצוא דרכים אחרות. אנשי לשכת הייעוץ הציעו להצמיד את ההלוואות לאידקס יוקר-החיים או למודד אחר.

בינתיים חשבתי שמן הראוי למצוא נוסח להסכם זמני, בו ייאמר שהדבר תלוי ועומד, יש עליו דיון, ומה שיוחלט יכנס כדבר מחייב. זה יכול היה לפתור את הבעיה בתקופת המעבר של הדיונים. בינתיים הענין קפוא, מקבלי ההלוואות אינם מתלהבים לענין ואינם מסכימים לרעיון.

ניתנו הוראות להפסיק מתן הלוואות לתעשייה; לא ניתנו הוראות כאלה בקשר לענפים אחרים.

ש. בז'רנו:

אמה הם התנאים לחברת "מקורות"?

י. בדר:

שר האוצר ל. אשכול:

את ההלוואה בסך 7 מיליון דולר שקיבלה "מקורות" מהבנק ליצוא ויבוא יהיה עליה לשלם בדולרים. יש לזכור שלחברת "מקורות" אין רווחים. הטילו על הנהלתה לנהל את המפעל באופן מסקי. אם נחליט להוזיל את מחיר המים - ואני עומד להביא הצעה כזו לממשלה - נצטרך להאריך את מועדי ההלוואות ל"מקורות". ברור שאינה דומה התיישבות חלוצית בבגב למפעל תעשייתי בתל-אביב, פתח-תקווה או באפיקים. יש לשבת ולטייג ולסיין את ההלוואות שניתנות לגורמים שונים.

אנו נצטרך עוד עשרות בשנים להשקיע כסף בפיתוחה של הארץ, בהתיישבות של יהודים ובפיתוח תעשייה ומפעלים. ממה? ממסים - יש גבול ליכולת האזרחים; ממקורות זרים - לא תמיד אפשר לקבל. אם את הכסף שהשקענו לא נהפוך לכסף חוזר בעל ערך שווה - מסופקני אם עשינו בכון לגבי הדור הבא. זוהי דאגתי - הכנסת או הממשלה יכולים להחליט אחרת - אבל רצוני כי לכל הפחות תירשם בפרוטוקול.

א.ד.

פ. ספיר:

35 מיליון הדולר מהבנק ליבוא ויצוא שניתנו לסוכנות, למקורות, לחברת דשנים, למהדרין, ליכין, ניתנו בדולרים ולא בלירות ישראליות.

עוד היום במצאות בשלב בניה למעלה מ- 5,000 יחידות דיור לעולים. זה אמנם אינו עונה על הבעיה של עוד כ- 12,000 משפחות שתישארנה בפחונים בדונים ומבנים משותפים.

לשאלה בנדון היחסים הכספיים עם הסוכנות עלי להשיב, כי כל מה שצריך היה לשלם עד 15.2.54 שולם. קיבלנו כבר בסרנסאקציה כספית אחת אבנס על-חשבון תשלומים של השנים הבאות. יש לזכור כי הסוכנות נותנת לנו צריפים ויש לה גם שליש בשילומים.

לד"ר פורדר רצוני להשיב, כי אותן 20 הנקודות שבאינדקס יוקר החיים לא תיגרמנה רק כתוצאה משינוי המחירים על-ידי הקטנת הסובסידיות. כ- 5 נקודות קשורות בחוק שכר הדירה; 1 נקודה - בשינוי מחירי התחבורה; 2 נקודות - כתוצאה מהסרת הפיקוח על שני מצרכים. יתר 12 הנקודות נלקחו בחשבון בחלקן עבור גברים בלתי צפויים מראש, ורק חלק מהן קשורות עם ענין של שינוי הסובסידיה.

היו"ר י. גורי:

רצוני להביא לידיעת הוועדה את תוכן מכתבו של שר האוצר לוועדת הכספים בנדון ערבות המדינה עד סכום כולל של 2,500,000 ל"י להלוואות בסך 5,000,000 ל"י, שתינתנה על-ידי בנקים שונים לחקלאות ואז משווקי תוצרת חקלאית, בהתאם להמלצת משרד החקלאות.

(היו"ר קורא את מכתבו של שר האוצר מיום 3.2.54 מס. 1748)

ש. בז'רנו:

האם הדבר צמוד להוראות של 30.11 בקשר להקפאה? (שר האוצר ל. אשכול; כן)

האם שר האוצר אינו חושב כי בתעשייה יש צרכים לא פחות חשובים וחיוניים, וכי יש הכרח לעשות סידור דומה גם בשביל הון חוזר לתעשייה?

א.ס. גנזיחובסקי:

מדוע עלה אחוז הרבית ל- 6,5% לשנה?

ש. דיין:

שלא אפשר להקטין את הסכום להתיישבות הוותיקה ולהגדילו עבור ההתיישבות החדשה?

ח. אריאב:

שמעתי שכאילו יש נסיה או רצון להפחית את האשראי לחקלאות, בשעה שהחקלאות דורשת

להגדילו. מה האמת שבדבר?

א. הרצפלד:

רצוני לציין שזה אינו אשראי חדש. כל שנה נותנים לחקלאים אשראי כמפרעה עבור זריעה, ולכן ההצעות שהובאו כאן אינן לענין.

שר האוצר ל. אשכול:

יש אמת בשמועה ששמע חבר-הכנסת אריאב, וגם מסכום זה יש כוונה להוריד 500,000 ל"י ולהעבירו לקרן המשותפת של הסוכנות והממשלה

עבור ההתיישבות החדשה.

הצעתו של חבר-הכנסת דיין אינה נראית לי, כי עיקר הייצור הוא עדיין במשק החקלאי הוותיק, ואי-אפשר ללחוץ עליו.

את ענין גובה הרבית אני מוכן לבדוק, אם כי חושבני שלא נעשה כל שינוי.

א.ד.

שר האוצר ל. אשכול:

אני שואל ברצינות את השולחן הזה: האם אתם עושים נכון כאשר אתם, בשאלות הללו, לוחצים על האוצר להגדיל את האשראי; אני מבקש שקודם כל כל אחד יחליט אם הוא חושב שצריך להגדיל את האשראי או את אמצעי התשלום. בה במידה שנאריך את התקופה ולא נרבה באמצעים - ייטב למשק, וגם לאלה שזועקים עכשיו לאשראי. זה אינו אומר שחבר-הכנסת בז'רנו, או משק מסויים אינם צורכים בתביעותיהם.

אני בדעה שאין להטיל את המכס על מלט וחמרי בנין לשיכוני עדלים. בזמנו היו שני מחירים למלט וחמרי בנין, והיתה נזילה גדולה מהכא להתם ומהתם להכא, והגענו לביטול הדבר. הטמשה שותפה בהלוואות וכסף לשיכוני עולים, וזה יחייב אותה להגדיל את ההלוואות או לבנות פחות יחידות דיור.

האם שר האוצר עיין בהצעות של קבלנים המוכנים לבצע את השיכון העממי בלי הקצבות

ח. אריאב:

מהממשלה?

שר האוצר ל. אשכול: אלי לא הגיע הצעה כזו, אם תבוא הצעה רצינית - נקבלנה. אני אומר זאת בשמי. אני יודע כי עומדים לעשות מאמצים לשחרר את כל החברות והקבלנים שיכולים לתת יד לענין.

היו"ר י. גורי: אני חוזר לענין הערבות. בסוף מרץ 1953 הגיע סכום הערבויות ל- 13,824,539 ל"י; ב- 1953/54 נוספו - 6,692,500 ל"י, ובסך הכל 20,516,000 ל"י. זה נמצא בתחום ה- 10%.

הערבות אושרה.

הישיבה נועלה בשעה 11.00